

KARAKTERVOLLE KATTEN

De kat placht vooral historische grootheden te behagen

Welke overeenkomst bestaat er tussen een Egyptische farao, de Germaanse godin Freya, humanist Francesco Petrarca, wetenschapper Isaac Newton, schrijver Charles Dickens, president Abraham Lincoln en premier Winston Churchill? Ze hielden allemaal erg veel van katten.

Nicole van der Steen
is redacteur van Kleio.

Heel bekend is de bijzondere plek die katten innamen in het oude Egypte – aan de godin Bastet, getransformeerd van leeuw tot zachtaardige beschermgodin in kattengedaante, werden duizenden kattenmummies gewijd. Deze katten werden bij de tempels speciaal gefokt om te worden gedood en gemummificeerd. Hoe gruwelijk deze praktijk ook lijkt, katten waren waarschijnlijk zeer geliefd, alleen al omdat ze de beroemde graanvoorraden tegen muizen beschermden. Bastet werd vereerd als godin van liefde, warmte en vruchtbaarheid en gold als een goede moeder (kattenmoeders beschermen hun kittens fanatiek). Vrouwen met een kinderwens droegen haar beeltenis als amulet.

DOL OP LUXE

De Germanen kenden weliswaar geen godin in kattengedaante, maar wel twee boskatten – een witte en een zwarte – die de strijdwagen van Freya voorttrokken. Deze mooiste van de goden, stoer en strijdlustig en dol op luxe, was de godin van liefde en vruchtbaarheid en van de magie. Vooral vanwege dat laatste aspect werd zij in de christelijke

vroegere middeleeuwen in de ban gedaan. Haar wilde katten vielen daarmee ook uit de gratie. De witte werd simpelweg 'gewist', de zwarte werd het symbool van boze machten en zelfs de personificatie van de duivel. De angst voor katten ging zo ver, dat men geloofde dat heksen zich in kattengedaante konden verplaatsen: dat hebben duizenden al of niet zwarte katten moeten bekopen met een gewelddadige dood. Zelfs het bezitten van een kat kon voor een brave burger op een terechtstelling uitlopen. Sindsdien wil het volksgeloof dat het ontmoeten van een zwarte kat ongeluk brengt – in Engeland geldt dat overigens voor witte katten. Al schijnen er sinds de middeleeuwse slachtpartijen geen volledig zwarte katten meer te bestaan. Als je goed kijkt, zie je altijd wel een paar witte of bruine haartjes.

Boven: Beeldje van de Egyptische godin Bastet. Zwart basalt, dateert van tussen 300 v.Chr en 300 n.Chr. Foto: William Byrd en Mark Davenport. Onder: De strijdwagen van de godin Freya wordt voortgetrokken door twee boskatten.

GRAFMONUMENTJE

In de vroegmoderne tijd verdween het geloof in heksen en de duivelse rol die katten daarbij speelden. Katten kregen de ruimte om voor sommige historische grootheden juist een speciale rol te vervullen. De 'eerste' humanist, Francesco Petrarca, reisde stad en land af om in kloosters handschriften van schrijvers uit de oudheid op te sporen. Aan hem wordt, naast talloze andere wijze uitspraken, het volgende aforisme toegeschreven: 'De mensheid laat zich grofweg in twee groepen indelen: kattenliefhebbers en door het leven benadeelden.' De grote schrijver en dichter hield in zijn huis in Arquà (nu Arquà Petrarca) een kat, die hij vooral waardeerde omdat ze de muizen bij zijn kostbare collectie boeken weghield. Na Petrarca's dood werd zijn kat gemummificeerd. Tegenwoordig is in zijn laatste huis inderdaad een gemummificeerde kat te zien, achter een ruitje in een grafmonumentje en voorzien van twee zeventiende-eeuwse grafschriften. Hoogstwaarschijnlijk dateert ook het diertje zelf uit de zeventiende eeuw, maar dat doet aan Petrarca's liefde voor zijn huisdier niets af. Isaac Newton, de grote wis- en

natuurkundige die onder meer de wet van de zwaartekracht formuleerde, staat bekend als de bedenker van het kattenluikje. Newton wordt wel als de grootste geleerde uit de geschiedenis van de wetenschap gezien – briljant als theoreticus én als uitvinder. Omdat hij zich niet zou hebben kunnen concentreren op zijn werk als hij steeds de kat moest binnenlaten, zou hij een gat in zijn kamerdeur hebben gemaakt. Zijn biograaf Charles Gibson verwees dit verhaal echter naar het rijk der fabelen. Volgens een brief van Newtons assistent hield hij 'kat noch hond in zijn kamer'.

AAN TAFEL

Charles Dickens, sociaal betrokken romanschrijver, moet zeker drie katten hebben gehad. Van hem zou de uitspraak zijn 'Welk groter geschenk dan de liefde van een kat.' Zijn lievelingskat Bob volgde hem overal en zou regelmatig, om zijn aandacht te trekken, de kaars hebben uitgeblazen als de schrijver aan het werk was. Toen Bob overleed, liet Dickens een van zijn pootjes opzetten en op een briefopener plaatsen als aandenken. Abraham Lincoln was de eerste president van de Verenigde

Staten die een kat het Witte Huis binnenbracht. Tabby mocht naast hem zitten tijdens officiële diners en werd dan, tot ongenoegen van zijn echtgenote, met een gouden vork door hem gevoerd. Een van zijn ministers deed hem twee kittens cadeau, waarmee de grote president uren kon spelen, niet alleen na, maar ook tijdens zijn officiële werkzaamheden. Ook Churchill vergaderde het liefst met een spinnende poes op schoot. Zijn lievelingskat Tango at met de familie mee aan tafel. Toen het dier in 1942 overleed, besloten Churchills naasten hem het nieuws pas te vertellen wanneer er goede berichten van het front zouden komen. Zijn latere favoriet Jock zou in 1965 op de rand van zijn sterfbed hebben gezeten. Churchill bepaalde in zijn testament dat er altijd een rode kat met witte bief en vier witte sokken in zijn landhuis Chartwell moest wonen. Sinds maart 2014 neemt asielkat Jock VI de honneurs waar. ■

Boven: Pootje van Dickens' kat Bob op de achterkant van een briefopener. The New York Public Library.
Onder: Winston Churchill aait scheepskat Blackie van de HMS Prince of Wales. Augustus, 1941.

Meer over bijzondere katten in de geschiedenis: Enne Koops op Historiek <http://tiny.cc/K03KAT>.